

מראי מקומות - ראש השנה

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

ז.

הקשה המהרש"א, שא"כ גם את הפסוקים של בחודש השלישי הוא סיון והפיל פור לחדש שנים עשר הוא חודש אדר שייך לדחות שהכוונה לאותו דבר, והניח בצ"ע. אכן הריטב"א כתב, שרק לגבי הראשון אומרים שהדרך הוא למנות לתחילת הענין, לומר שהתחיל ביום פלוני, אבל שאר החדשים אינו מונה בה. וראה עוד בתוס' הרא"ש. והרש"ש כתב, שהפסוק בא להודיענו גודל רשעתו, שמיד בתחילת גדלותו התחיל לגזור על היהודים. וע"ע בערוך לנר מש"כ בזה.

ה. אין מעברין השנה לפני ר"ה

פירש רש"י שחוששים שלא ישתכח הדבר עד אדר הבא. והיד רמה (סנהדרין יב. ד"ה ת"ד) כתב, שהוא מפני שלא יאמרו אלול באלול עברו, ואתי מינה חורבא דאתי לזלזולא בר"ה ובסוכות ולאכול ביו"כ (ולדבריו צ"ע מדוע אחר ר"ה אין מעברין אלא מפני הדוחק, הלא לכאן אין עוד חשש, ויתכן שמודה שיש טעמים נוספים, אלא שקודם ר"ה אין מעברים כלל מטעם זה).

והמאירי הוסיף שישנם דברים שאין לדעת אותם בודאות קודם ר"ה, ויכולים להשתנות, ולכך אין מעברין קודם ר"ה. ובזכר יצחק (יא, א) הביא דברי הגמ' בסנהדרין (יב.) שקודם ר"ה חשובי מחשבינן גלויי לא מגלינן, ופירש רש"י שם שמעברין קודם ר"ה, אבל אין מודיעין לרבים עד אחר ר"ה, ומשמע שהוא מדרבנן. והרמב"ם (קידוש החדש פ"ד ה"ג) כ' שמחשבים קודם, ואין אומרים שהשנה זו מעוברת אלא אחר ר"ה. דהיינו שפסק הב"ד הוא רק לאחר ר"ה. וביאר הזכר יצחק ע"פ התורת כהנים שצריך להיות דוקא בזמן עבורו. וכל שדיבורם גורם, אינו מועיל כי אם בשעה שיכול הדבר לחול, ורק לאחר ר"ה, שכבר התחילה השנה, יכול לחול דין עבור.

ו. דאמר רב יהודה אמר שמואל קרבנות ציבור וכו'

מצוה להביא מן החדש ואם הביא מן הישן יצא

הקשה הטורי אבן, מה חידש שמואל והלא משנה היא בשקלים (פ"ד מ"ה) שאם אין תרומה חדשה, קונים מתרומה ישנה. ותירץ, שבמשנה יש לפרש שאין כלל חדשה, שאז כשר בשל ישנה, אבל אם יש חדשה, והביא ישנה יתכן שפסול גם בדיעבד, והשמיענו שמואל שאף באופן זה כשר בדיעבד.

ובהערות הגרי"ש ביומא (סה:) תירץ, שמהמשנה בשקלים היינו סבורים שהגדר הוא כמי שלא כיפר וכיפר, ויש חסרון בשלמות הכפרה. ולפי זה לא היתה הגמ' מקשה למה ימות, לפי שאין לעשות כפרה באופן שיש חסרון בכפרתו, וודאי אין להשתמש בשעיר זו בשנה הבאה. אבל מדברי ר"י אמר שמואל מבואר שאין שום חסרון בכפרה כלל, ואין זה אלא מצוה בעלמא, ולזה הקשתה הגמרא שראוי להביאו לשנה הבאה, כיון שמצד הקרבן אין שום חסרון.

ז. ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה

כתב הטורי אבן שאף שלמדו מפסוק שצריך להביא מן החדש, בדיעבד אינו מעכב, לפי שבקדשים צריך שנה עליו הכתוב כדי לעכב.

א. בעל מום מי מצי אכיל ליה

העיר הטורי אבן, שהרי כל האיסור לאכול בעל מום תוך ח' הוא משום חשש נפל, וחשש זה אינו אלא מדרבנן, שהרי מה"ת יש לסמוך על הרוב שאינו נפל. וא"כ, מדוע מקשה הגמרא שיתחיל למנות השנה מיום ח', הרי מן התורה מותר לאוכלו מיד, ונגמרה שנה בשנה לאחר יום לידתו. וכתב הטורי אבן שמוכח מזה שגם הדין לאכול בכור בעל מום בתוך שנה אינו אלא מדרבנן.

והשפת אמת כתב שמדברי הרמב"ם מבואר שהאיסור לאכול בעל מום לאחר שנתו הוא מן התורה, וכתב, שלדעת הרמב"ם איסור תורה הוא לאכול בהמה תוך ח', ועיי"ש בטעם הדבר. ואת ראיית הטורי אבן כתב לדחות ע"פ דברי הריטב"א, שהעיר כיצד ימנו מיום הרצאה, הלא מכיון שעבר יום ח' ונתגלה שלא היה נפל, נמצא שהיה ראוי לאכול מתחילה. אלא שכיון שמשפך לא נראה להרצאה, אין שייך למנותו אלא מיום שהיה ראוי למעשה. ועל כן גם אם אינו אסור אלא מדרבנן, כיון שלמעשה לא היה ראוי לאכילה, אין מונין אלא מיום הרצאה.

ב. לחדשים מנלן

יש לעיין, לאיזה ענין אמרו שא' ניסן הוא ר"ה לחדשים. הריטב"א כתב, שהוא לענין תקון המועדות לידע איזהו החודש הראשון ואיזהו השביעי. והמנחת חינוך (שי"א, ה) הביא דעת הרמב"ן על התורה (שמות י"ב, ב) שמצוה מן התורה למנות החדשים מניסן אע"פ שתחילת השנה אצלנו בתשרי, כדי שעל ידי זה נזכור הנס הגדול של יציאת מצרים. ומשמע מדבריו שהנפק"מ בר"ה לחדשים היא לענין המצוה למנות החדשים מניסן. והוסיף להקשות שלא מצא לרמב"ם שמנה מצוה זו, והרי גמרא מפורשת היא [ולכאורה כוונתו לסוגייתנו, אבל לדברי הריטב"א שהנפק"מ היא לענין המועדים, משמע שאין מצוה למנות החדשים].

ג. בעינא רוב אסיף וליכא מידי רוב אסיף כתיב

לכאן קשה, שכיון שכבר אמר כן לענין רוב אביב, והקשתה על זה הגמ' מידי רוב אביב כתיב, מדוע חזר ואמר רוב אסיף בעינא. והריטב"א הביא גירסא אחרת בגמ', שאמרו על אייר בעינן שימור וליכא, וביאר ששימור היינו עיון יפה שיהא שם אביב ותעשה פסח, ובאייר אין צריך עיון, שכל העולם מלא אביב. ולגבי חשון גרס בעינן שימור וליכא, והכוונה היא, שאין לומר שביעי לאייר, שהרי כבר אמרו שראשון אי אפשר להיות אייר, שהרי רוב שימור בעינן (וראה במהרש"א שהקשה על קושיות הגמ', ולהריטב"א זהו תירוץ הגמ'). ובתוס' הרא"ש כתב, ד"ל שאף שהגמ' סידרה אותם זו אחר זו, לא נאמרו ביחד (וגם לפי"ז מיושבת הערת המהרש"א, כיון שלא אמרו ב' המימרות בהדי הדדי). ובהערות להגרי"ש כתב, שיש סברא לומר שרק לענין אביב שהוא ענין טבעי, אומרים מידי רוב אביב כתיב, לפי שסוף סוף יש כאן אביב. אבל באסיף, שהוא דבר התלוי בבני אדם האוספים, לא שייך לומר כן (אולי משום שבטלה דעת מיעוט האוספים בזמן זה), ותירצה הגמ' שגם בזה שייך לומר כן.

ד. דלמא מאי ראשון ראשון למלתיה

